

FREDNINGSVÆRDI ER

STEPHEN HANSENS PALÆ

HELSINGØR KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	13.05.2013
Besigtiget af:	Maria Wedel Søe
Journalnummer:	2011-7.82.07/217-0001
Kommune:	Helsingør Kommune
Adresse:	Strandgade 95A og Sophie Brahesgade 1C
Betegnelse:	Stephen Hansens Palæ
Fredningsår:	1919
Omfang:	<i>Forhus (1759-61 af Philip de Lange) og baghus samt mur mod Sophie Brahesgade (ca.1840).</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Stephen Hansens Palæ ligger på havnen i Helsingør og udgør, sammen med en række lignende palæbygninger, byens fornemme facade mod havnen. Bygningen ligger på et hjørne, hvor østgavlen vender mod Wiibroe Plads, og herfra er der udsigt til Kronborg. Mod nord ligger et baghus parallelt med forhuset. Gården mellem de to bygninger indrammes af en høj mur, der mod øst er sammenbygget med forhuset.

Forhuset er en grundmuret, toetagers bygning over en høj kælder. Murene er pudsede og gråmalede over en sokkel af tilhuggede kampesten og afsluttes af en trukket, profileret, hvidmalet gesims. Taget er helvalmet og belagt med sortglaserede tegl. I tagryggen findes tre hvidmalede skorstenspiber med sokkel og krave, og i tagfladen er små, svagt buede kviste. Facaden opdeles af svagt fremspringende midt- og siderisalitter, og over de tre midterste fag ses en lav frontispice, mens der i gårdsiden findes en hejsekvist. I bygningens vestligste fag er et bredt, gennemgående portrum, der lukkes af ældre, grønmalede, trefløjede porte med et stort halvrundet og vifteopsproset overvindue. Porten mod gaden er udført med diamantfyldinger, mens porten mod gården er en revleport. Begge porte er forsynet med ældre greb og låsetøj, og facadens port er tillige flankeret af to ældre smedjærnslygter. Bygningen har store, originale, engelske skydevinduer, som består af to småtopsprossede rammer over hinanden. Lige over soklen ses en række torammede kældervinduer, der ligeledes er småtopsprossede og har tofløjede revleluger. Alle vinduerne er hvidmalede, og vinduerne i risalitterne er fremhævede af murede indfatninger. I facaden ses endvidere to rundbuede kældernedgange med tofløjede revledøre. I gårdsiden ses tillige en ældre, svagt buet, tofløjet fyldingsdør med en trætrappe, og ved siden af denne ses en nyere, muret ludebygning i hjørnet mellem forhuset og muren. I det gennemgående portrum er tre ældre døre, to

kælderdøre samt en tofløjet fyldingsdør, der fungerer som bygningens hovedindgang.

Det lidt mere ydmyge baghus er opført i to etager af bindingsværk med enkelte grundmurede partier i den nederste del. Den nordlige langside og den vestlige gavl er bygget sammen med nabogrundenes mure og bygninger. Dermed har baghuset kun åbninger på de to sider, der vender ind mod gårdspladsen til Stephen Hansens Palæ. Bygningens bindingsværk fremstår ubehandlet, mens murværk og tavl er pudsede og hvidmalede, og soklen er af tilhuggede kampesten. Bygningen afsluttes af et opskalket heltag, der er belagt med røde vingetegl, og i rygningen ses en muret skorstenspipe. Gårdsidens tagflade brydes af en høj hejsekvist med hejsebum. Baghuset har to store, rundbuede revleporte med påsatte lister og to revledøre, den ene med en kort granittrappe med støbejernsgelænder foran. Alle porte og døre er nyere med traditionelt udførte. Over begge døre findes et etrammet, smalt vindue, og i den nederste del af østgavlen er kvadratiske etrammede vinduer. Bygningens øvrige vinduer er torammede, og i hejsekvisten ses et rundbuet vindue. Alle vinduer er nyere og udført med koblede rammer og småtopprossede ruder. Vinduer, døre og porte er alle malet mørkegrønne.

Den fredede mur mod Wiibroe Plads er grundmuret, pudset og gråkalket. Øverst afsluttes muren af en hvidmalet gesims samt af en murkrone med sortglaserede tegl. I muren ses to lysegrå fyldingsdøre og en tofløjet, rundbuet revleport. Muren støttes på indersiden af tre murede stræbepiller.

I dag er forhuset indrettet med kontorer på de to etager, mens der er en lejlighed i tagetagen. Grundplanen er i store træk bevaret med to trapperum, en hovedtrappe og en bagtrappe, i hvert hjørne mod gårdsiden. Imellem de to trapper findes køkkener og et par mindre rum, mens de tidligere, store stuer ligger mod gaden. Der er flere nyere, lette skillevægge og toiletter indføjet i grundplanen. I et køkken i stueetagen er bevaret et gulv af ølandssten og et stort, åbent ildsted. I alle rum er mange ældre overflader, herunder brædegulve, pudsede vægge og lofter, der flere steder er dekoreret med stuk. Hertil kommer, at der gennem hele bygningen er bevaret mange ældre bygningsdetaljer som fyldingsdøre med beslag, greb og kraftige gerichter, indbyggede skabe, brystnings- og vinduespaneler, hvoraf flere har indbyggede skodder. Endvidere ses en ældre støbejernsovn i en af de tidligere stuer, og bagtrappen fremstår med det oprindelige, rigt dekorerede værn. På loftet er det oprindelige tagværk bevaret samt et ældre brædegulv. Kælderen er indrettet med nyere badeværelser og mindre kontorer og overfladerne er hovedsageligt nyere. Alle vinduerne er de såkaldte "sash windows" / engelske vinduer, hvor der er indbyggede blylodder i karmene til at lette hejse-

og sænkefunktionen, og samtlige vinduer er forsynet med forsatsruder.

Baghuset er indrettet til opbevaring og garager i den nederste del og en lejlighed øverst. De fleste overflader er nyere, dog er enkelte ældre bindingsværksskillevægge, spær i tagkonstruktionen og synlige bjælker i loftet bevaret. Ved hejsekvisten er bevaret et hejsehjul og en revleluge med ældre beslag og klinkefald.

— BYGNINGSHISTORIE

Helsingørs bygningskultur har været tæt forbundet med byens politiske og økonomiske historie. Opførelsen af nye bygninger har hængt stærkt sammen med de svingende indtægter byen fik fra Sundtolden, den livlige handelstrafik, voldsomme epidemier og forskellige kongers byggeaktiviteter på Kronborg samt militære konflikter i nærheden af byen.

Helsingør voksede frem omkring Sankt Olai Kirke, den senere domkirke. I 1425 pålagde Erik af Pommern alle handelsskibe, som passerede igennem de danske farvande en afgift, den såkaldte Øresundstold, og samtidig opførte han borgen ”Krogen” for bedre at kunne håndhæve tolden. I 1577 lod Kong Frederik d. 2 ”Krogen” nedrive og opførte i stedet det nuværende Kronborg. Erik af Pommern udlagde også byplanen, hvis hovedstruktur er bevaret til i dag, og som er kendetegnet ved en regulær inddeling i nogenlunde regelmæssige firkantede karréer. Fra byens centrale gade, Stengade, anlagde man en række smalle stræder ned mod stranden, hvor Strandgade senere blev anlagt.

Opførelsen af borgen og ikke mindst Øresundstolden fik stor betydning for den lille by, fordi hundredevis af skibe ankrede op ved byen og provianterede. Helsingør fik ligeledes udvidet købstadsrettigheder, og for at sikre et øget indbyggertal fik byens borgere skattefrihed på enten fem eller ti år, når de byggede nye huse, alt efter om huset man byggede, var opført i træ eller sten.

Stephen Hansen købte grunden med en ældre gård i Strandgade, men da gården var i dårlig stand blev denne i 1756 revet ned, og i stedet startede opførelsen af et nyt palæ tegnet af den anerkendte arkitekt Philip de Lange. Bygningens ydre stod færdigt omkring år 1761, og boligen blev taget i brug i 1764. Stephen Hansen ejede blandt andet geværfabrikken Kronborg Geværfabrik i Hellebæk og boede på Hellebækgaard, som han i 1747 med Philip de Lange som arkitekt havde fået ombygget. Palæet i Strandgade var mest tænkt som bolig for Stephen Hansens datter og Svigerson, som var skibsklarerer og hollandsk konsul, og dermed havde en stor fordel ved at bo med udsigt ud over trafikken i Øresund. Flere kilder

beskriver bygningen som værende rødkalket ved opførelsen. Oprindeligt var de store vinduer over porten tænkt som en del af portrummet, der herved kunne lyses op, men sandsynligvis er den indskudte etage over portrummet allerede indført kort efter opførelsesåret.

Baghuset blev opført samtidig men forhuset, men blev ombygget adskillige gange, og senere omsat i grundmur. Til ejendommen hørte en have, som blev nedlagt i 1782 og erstattet med brolægning.

Bygningen var i en kort periode fra 1862 ejet af Nationalbanken, men allerede i 1866 overtog købmand Peter Christian Winecken huset og stod efterfølgende for en opdeling af bygningen i tre lejligheder. Overretssagfører Peter Carl Jessen Holsøe købte bygningen i 1881 og lod indrette en lejlighed på første sal i baghuset. Ejendommen forblev i familiens besiddelse indtil arkitekt Christian Krøyer overtog det i 1927 og fik lavet en åbning i porten langs muren mod havnepladsen. I 1983 købte Helsingør Kommune bygningerne og solgte dem senere i 1979 til DSB. Bygningen er nu igen i privat eje.

Ejendommen har gennem tiderne haft forskellige farver, herunder mørkerød, senere grå og hvid og i flere perioder har bygningen også være lyserød. Vinduernes træværk har kun undergået små variationer mellem lyst gråt og tonet hvidt.

— KILDER

Stephen Hansens palæ - bygherren - arkitekten Philip de Lange - livet i og omkring et helsingørsk handelshus, Rikke Tønnes, Gyldendal, 1997.

Huse i Helsingør, Selskabet til bevarelse af gamle bygninger i Helsingør, 1992.

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi for Stephen Hansens Palæ knytter sig til beliggenheden i Strandgade, hvor forhuset sammen med de øvrige store palæer vidner om Helsingørs mange velhavende borgere, der op gennem 1700- og 1800-tallet opførte prægtige palæbygninger. Samtidig er bygningen med til at definere det stringente og konstruerede gadeforløb og inddelingen af karreer i Helsingør.

Bygningen er tillige et markant punkt set både fra den brede Strandgade men også fra den åbne Plads mod øst. Placeringen på hjørnet har tillige stor værdi, idet man har et storslået view over Kronborg og Helsingør havn.

Hertil kommer at forhuset sammen med baghuset og den østlige mur skaber et helstøbt anlæg, der former sig omkring gårdrummet, hvis intakte pigstensbelægning yderligere bidrager til ejendommens autenticitet.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig til forhusets fremtræden som et prominent palæ, der afspejler datidens velstand og stilideal. At bygningen er tegnet af en af datidens førende arkitekter, Philip de Lange samt at bygningen ikke bare har en grundmuret facade, men er grundmuret på alle fire sider underbygger fortællingen om bygherrens status og rigdom.

Bygningens stilmæssige træk fortæller endvidere om tendensen i perioden, hvor man stadig ønsker barokken og rokokoens primære symmetriske disponering af facadens fag med risalitter, samt at fremhæve midterfagene med eksempelvis en frontispicen. Samtidig er bygningens facade med sin enkelhed, glatte mure uden overdådige detaljer og med en lav frontispice en forløber for klassicismen. Hertil kommer, at forhusets oprindelige skydevinduer repræsenterer en særlig byggeskik som ikke har været så almindelig i Danmark, og derfor kun ses få steder i landet. I Helsingør ses et par bygninger med disse vinduer, hvilket vidner om byens tidligere mange udenlandske borgere, der havde en forkærlighed for de hollandsk-engelsk inspirerede skydevinduer. I dag er kun få bygninger med denne vinduestype bevaret, og vinduerne har derfor meget høj kulturhistorisk værdi.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til hierarkiet mellem form og materialeholdning, der klart adskiller forhuset fra baghuset. Mens forhuset fremtræder repræsentativt, er baghuset både i det ydre og indre tydeligt en sekundær bygning, hvis berettigelse er funktionspræget. De store porte og få vinduer i den nederste del vidner om den tidligere vognport og hestestald, mens de øvre, småtopsprossede vinduer afspejler denne etages tidligere anvendelse til karlekamre. Derover ligger loftsrummet, der tidligere blev anvendt til opbevaring, hvilket stadig ses i hejsekvisten med den endnu bevarede hejsebom og det indvendige hejsehjul. Hertil kommer facadens klokkeetræk på venstre side af hovedporten, der er fra bygningens opførelse og udført med sirlige rokoko ornamentter. Med denne klokke kunne man tilkalde portvagten, når man ankom til hovedporten.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig i det indre til den delvist bevarede grundplan med den let aflæselige tidligere opdeling mellem herskabet og tjenestefolket, der havde hver deres trappe. Bagtrappen

ligger tillige i forbindelse med køkkenet og med en udgang til gården, hvorfra man tidligere kunne få varer ind og kul til kælderen. Hertil kommer placeringen af stuer mod gaden, hvor det bevarede interiør med fyldingsdøre og paneler, understreger deres repræsentative funktion. På førstesalen findes enkelte endnu bevarede originale brædegulve af pommersk fyr, der var traditionelle i 1700-tallet, og disse er sammen med de øvrige bevarede og traditionelle overflader med til at skabe et interiør, der afspejler bygningens alder.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi ved Stephen Hansens Palæ knytter sig i det ydre til facadens symmetriske og harmoniske opbygning, der med beherskede virkemidler frembringer det mondæne udtryk. Facaden er rytmisk inddelt med diskrete midt- og siderisalitter, der sammen med de simple, glatte vinduesindfatninger skaber en let reliefvirkning. Bygningsvolumenet fremstår velproportioneret med et overordnet horisontalt udtryk, der skyldes de taktfaste vinduer og det let trykkede og afvalmede tag, der endvidere virker elegant med det lette svaj. Facaden løftes dog i en vertikal retning grundet midterpartiets accentuering og den lave frontispice. Det samme gør sig gældende i gavlen mod Sophie Brahesgade, hvor formsproget følger facadens med en let fremspringende midtrisalit. Vinduesrytmen er her lidt tættere, hvilket løfter udtrykket og dermed styrker proportioneringen.

Bygningens arkitektoniske værdi præges i høj grad af de småtopprossede, store vinduer, der fremtræder med et let og sprødt udtryk. Symmetrien brydes alene ved det elegante portparti, der træder frem som et vigtigt punkt med senbarokke udsmykninger så som diamantfyldinger, bredt, hvidmalet gesimsbånd, lygterne og det vifteformede overvindue.

Den arkitektoniske værdi for baghuset knytter sig til det enkle og velproportionerede volumen med det symmetrisk konstruerede bindingsværk og den klare afslutning med det ubrudte heltag.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig til de helstøbte og højloftede stuer, der virker lyse grundet de store vinduer. De mange bevarede paneler og fyldningsdøre med kraftige gerichter er sammen med lofternes hulkele og rosetter med til at skabe sammenhængende og afbalancerede rum. De indvendige vinduesskodder, i stueetagens lysninger mod gaden, er et eksempel på en funktionel løsning, der ophøjer den arkitektoniske værdi. De er samtidig med til at skabe en helhed omkring ydervæggene, hvis helpaneler mellem vinduesfagene skaber et elegant og enkelt udtryk, der især skyldes fyldingernes bemærkelsesværdige proportionering med en lang og smal fylding.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig i til det velproportionerede forhus, med overordnet symmetri og fremhævede murdetaljer i facaden som risalitter og frontispice. Hertil kommer det store, helvalmede tag med sortglaserede tegl, skorstenspiber og små kviste. Endvidere knytter værdierne sig til det gennemgående portrum, de markante, ældre porte med overvinduer samt de mange engelske skydevinduer med småtopsprossede ruder og den gennemgående traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til forhusets bevarede dele af den traditionelle grundplan med repræsentative stuer mod gaden og mindre værelser, køkken og trapper mod gårdsiden. Endvidere knytter de bærende fredningsværdier sig til de mange bevarede bygningsdetaljer i form af trappegelænder, paneler, døre, gerichter, vinduespaneler, indbyggede skodder og skabe samt bevaret støbejernsovn og åbent ildsted. Hertil kommer de ældre bræddegulve, ølandsstengulv, lofternes stuk, tagkonstruktionen og den i øvrigt traditionelle materialeholdning.

I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til baghusets fremtræden i bindingsværk med murede partier, kampestenssokkel, hejsekvist og ubrudte tagflader med røde vingetegl og skorstenspibe. Hertil kommer de traditionelle bygningsdetaljer som de store porte, revledøre og mindre vinduer samt hejsebommen.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til baghusets opdeling med garager og opbevaring i stueetagen samt til de bevarede bygningsdetaljer som hejsekvistens hjul og revleluge med beslag samt de ældre dele af den oprindelige bindingsværkskonstruktion og tagværket. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.